

A FRÁTER GYÖRGY KATOLIKUS GIMNÁZIUM TÖRTÉNETE¹

NÉMETH GERGELY

Iskolánkat 1992-ben alapították újra *Miskolci Katolikus Gimnázium* néven és egészen 1997-ig ezen a néven működött. Ekkor veszi fel Fráter György nevét. Az első tanévet a Hunyadi u. 6. sz. alatti épületben kezdte az intézmény, majd a tulajdonviszonyok rendezése után visszaköltözött a 36 évig ideiglenesen ebben az épületben működő Herman Ottó Gimnázium helyére a Városház tér 6. szám alá.

De ne menjünk a dolgok elébe, lássuk, hogy a ma működő intézmény milyen elődökre lehet büszke. Két iskola egyesüléséről beszélünk. Az egyik a Kelemen Didák által 1730-ban alapított gimnázium, a másik a szatmári irgalmas nővérek Lánynevelő intézete.

A Miskolci (Kir. Kat. Fráter György Fő-) Gimnázium története (1730-1948)

Városi katolikus plébániai iskola működött már a 15. században is városunkban, s rektorai művelt, egyetemet végzett tanárok voltak. Ezt alakították át református oktatási intézménnyé a 16. század közepén. Közel két évszázadon át azonban a reformáció térhódítása következtében hiányzott Miskolcon a katolikus középiskola.

A 18. században a katolikus restauráció eredményeként sorra épültek újjá vagy újonnan templomaink, kolostoraink, iskoláink. Miskolcra sok katolikus család költözött be az idők folyamán. Az elpusztult egykori Nagyboldogasszony templom helyén vásárhely lett, hiába tiltakozott ez ellen a miskolci plébános. Vissza akarta szerezni itt az egyházi tulajdonjogot, s újjáépíteni a török időkben elpusztult templomot.

Kelemen Didák minorita rendi szerzetes, addig már jó néhány templom, rendház, iskola építtetője, egyik útja közben Miskolcon is járt. Hosszas könyörgés, pozsonyi országgyűlési beszéd, ima, böjt hatására a minoriták engedélyt kaptak a letelepedésre a várost vezető református polgároktól. Felépült a templom, a rendház és az iskola. A minoriták hazánkban 1773-ig 15 gimnáziumot szerveztek. Ezek közül az első volt a miskolci. 1730-ban két helyiségből álló házikóban kezdték az oktatást, majd többszöri bővítés, átépítés után bontották le 1910-ben a végképp használhatatlanná vált földszintes épületet.

Helyén 1911-ben kezdődött meg a tanítás a királyi katolikus főgimnázium kétemeletes piros téglás épületében a mai Hősök terén, a barokk minorita Nagyboldogasszony templom és rendház mellett.

A tanulók legtöbbször miskolciak és borsodiak voltak, de jöttek Abaúj, Gömör, Sáros, Szepes és Zemplén vármegyéből is. Nem magyar anyanyelvűek is

¹ A tanulmány szövege megegyezik a konferencián elhangzott előadással.

voltak, főleg németek és szlovákok. Tarka volt a vallási kép is, hiszen a római katolikus vallású diákok mellett ortodoxokat és izraelitákat is tanítottak.

Érdekesen alakult az intézmény fenntartása is: 1776-tól kezdve, Mária Terézia rendelkezésére a Katolikus Tanulmányi Alap is segélyezte. Egyre több világi tanárt alkalmaztak. Kevés volt a fizetésük. Munkájukat hivatásszeretettel végezték valamennyien. Ellenálltak a németesítésnek, több tantárgyat végig magyarul tanítottak, még az 1850-es években is. Dayka Gábor és a jeles katolikus Szentírásfordító költő, Tárkányi Béla iskolája diákszínjátásáról is híres volt Miskolcon, elsősorban az 1700-as években.

1843-ban tűz pusztította az iskolaépületet. 1849-ben hadikórház volt. 1878. augusztus 31-én éjjel a várost végigpusztító árvíz magával sodorta a felszerelést, az irattárat, az addig gondosan kezelt, féltve őrzött könyvtárat.

1885-ben a miniszteri szemle a teljes államosítást rendelte el. 1886-ban a rendtartomány főnöke visszahívta a minorita paptanárokat, így királyi katolikus gimnáziummá vált az iskola. Fenntartója teljes egészében a szakminisztériumban kezelt Katolikus Tanulmányi Alap lett. Világi igazgatók váltották egymást. Közülük az első Polgár György volt. A hit- és erkölcs tant kivéve a tantárgyakat világi tanárok tanították. A tanítás, nevelés szelleme katolikus maradt.

1907 és 1910 között főgimnáziummá vált az intézmény. Ez nyolcosztályos középiskolát jelentett.

1911-ben érettségiztethetett először az új (mai) épületben a tantestület. A költségeket a minisztérium, a megye és a város állta. Mintaadóan újszerű volt ez a maga idejében. Az első világháború alatt hadikórház lett az épület.

1922-ben a királyi katolikus főgimnáziumot miniszteri rendelkezésre Fráter Györgyről nevezték el.

1924-ben a vonatkozó törvénynek megfelelően gimnázium lett a főgimnáziumból. Humán jellegét megtartva, nem a másodrendű reáloktatással erősítette helyét a magyar és a miskolci középfokú oktatási rendszerben. Az iskola nevéből a királyi jelző eltűnt, helyette az egyházi iskolák 1948-as kommunista államosításáig ez lett az iskola teljes neve: *A Magyar Katolikus Tanulmányi Alap Miskolci „Fráter György” Gimnáziuma.*

A katolikus diákok közösen vettek részt a szentmiséken és az egyházi évszertartásain a szomszéd minorita templomban. Kiváló igazgatók, osztályfőnökök, szaktanárok, hittanárok, lelkigyakorlatokat tartó máshonnan jött katolikus, görög katolikus atyák, iskolalátogató tanügyi felettesek együtt nevelték a diákokat.

A tanulói létszám közel járt az ezerhez. 1936-ban pl. a 16 osztálynak 946 diákja volt és 32 tanára. Létszám tekintetében az országban egyetlen budapesti középiskola előzte meg. Így is hosszú éveken át a legnagyobb vidéki gimnázium volt. A 2. világháború után alaposan csökkent a létszám a háborús embervesztés és az új iskolarendszer bevezetése miatt.

A nevelés értékes része volt mind a tanórai, mind a tanórákon kívüli testnevelés, a sport. Több sportágban rendszeresen a Fráter volt az országos bajnok, különösen vívásban, atlétikában. Az alaki fegyelemre sokat adó gimnázium minden nemzeti, egyházi, városi, iskolai ünnepély vagy tornabemutató díszje volt. Nagy gondot fordított arra az iskola, hogy a jövő felnőttei határozott fellépésű, helyes magyarsággal beszélő, udvarias viselkedésű emberekké váljanak. Változatlanul erős volt az ének- és a zenekör.

1944. június 2-án bombatalálat érte az épületet. Helyreállítása után a német katonaság foglalta le, majd orosz hadikórház váltotta a németeket 1944 decemberében. A háború vége súlyos gondok közepette érte az iskolát. Miután kivonult az orosz katonai kórház, hozzáálltak a diákok, tanárok, szülők a takarításhoz, az üvegezéshez. A fűtés megkezdéséhez a MÁV szénadományja segített. Tankönyv nem volt, a diákok jegyzeteltek. A tanárok korszerűsítették a tananyagot. 1947-48 Mária Évét és 1848 centenáriumát méltóan megünnepelték itt is.

Mégis bekövetkezett, amit annyian meg akartak akadályozni, az egyházi és vallásos szellemű oktatási-nevelési intézmények erőszakos államosítása.

Az épületben 1953-tól a Földes Ferenc Gimnázium működik.

Az iskola másik gyökere a szatmári irgalmas nővérek által működtetett *miskolci Érseki Római Katolikus Leánynevelő és Tanintézet*. Lássuk most ennek rövid történetét!

Hám János szatmári püspök magyar lányokat küldött az ausztriai Gumpendorfba szerzetesi kiképzésre, és velük alapította meg 1842-ben a Szatmári Irgalmas nővérek kongregációját.

A nővérek feladatai közé a nőnevelés, a különböző intézmények és kórházak betegeinek és elhagyottjainak ellátása, a tanítás, a nevelés, az árvaellátás, a szociális és missziós munka, valamint a háztartásvezetés tartozott.

Miskolcon a közösség 1878-ban jelent meg, amikor dr. Samassa József egri érsek megalapította a rendházat. A rend vezette az érseki leánynevelő intézetet, a leányliceumot, a tanítóképzőt, a polgári és elemi iskolát és az internátust.

A miskolci Érseki Római Katolikus Leánynevelő és Tanintézetet 1878-ban Samassa József a Bükk Zsigmondné Sebe Terézia által adományozott Városház tértelken és épületben alapította meg.

Az intézet a megalapításakor csupán az internátust és a vele összekötött 6 osztályos elemi iskolát foglalta magában. Az első házfőnök Láng Jusztina volt.

Samassa József az intézetet azért alapította, hogy a kisleányokat nemükhöz, hivatásukhoz képest megfelelő módon és mértékben neveljék, vallásosak és erényesek legyenek, képzésük megfeleljen a katolikus egyháznak, a haza és a család kívánalmainak, ahogyan ezt a kor egyházi ideológiája megkívánta. Samassa kérésére 1878. augusztus 30-án hat nővér érkezett Miskolcra, hogy megtegyék az iskolaévi elindítására vonatkozó intézkedéseket.

A tanítás 1878 szeptemberében megindult. Az internátusi (vagyis bennla-

kó) növendékek mellé természetesen a városból bejáró diákokat is felvettek.

A tanrend az átlagosnál terjedelmesebb volt, fontos volt a reálismeretek behatóbb tanítása, az idegen nyelv, a zene, a rajz, a festés és a finomabb női kézimunkák oktatása.

Az iskola tekintet nélkül a valláskülönbségre mindenkit fogadott, különösen a történelmi egyházak tagjait.

1889-ben négyéves felső leányiskolát indítottak el. Emellett a hatosztályos népiskolai oktatás is folytatódott.

A tanítás ebben a tanrendszerben folyt egészen 1907-ig, amikor nyilvános jellegű négyosztályos polgári leányiskolává alakult át.

Az intézet rendelkezett egy ifjúsági és egy szakkönyvtárral. Minden évben örömmel láthatták gyarapodását, hiszen mindig volt néhány jólelkű szülő vagy adományozó, aki értékes könyvadománnyal lepte meg az iskolát.

Az intézet tanulói minden évben részt vehettek egy-egy érdekes tanulmányi kiránduláson is. A növendékek a téli napok kivételével részt vettek a negyed 7-kor kezdődő szentmisén. Évente négy alkalommal gyóntak és minden hónapban áldoztak.

Az 1914-15-ös tanévben – amely már a világháború idején indult – a tanítás viszonylag nyugodtan folyt. A tanulók buzgón ajánlották fel segítségüket, hogy a fronton harcolóknak hősapkákat, érmelegítőket kössenek, és hozzájárultak kis pénzadományaikkal az özvegyek és árvák megsegítéséhez.

Samassa József halála után Szmrecsányi Lajos érseket nevezték ki, aki szintén szívügyének tekintette az iskola fenntartását. Az első világháború után fellépő hatalmas infláció következtében az intézet is meglehetősen nagy nehézségekkel küszködött.

A tanintézet iránti érdeklődés olyan nagy volt, hogy az iskola már nem is nagyon tudta fogadni az oda özönlő tanulóifjúságot. Kialakult egy bizonyos fokú igény egy polgárinál magasabb szintű leányiskola felállítására is. Ugyanis megnövekedett a diplomaszerezés iránti igény, közkedvelté vált a tanítónői pálya. Ösztöndíjasként itt tanult Kaffka Margit, ennek fejében egy évet tanított az iskolában 1902-től.

Kronberger József apát és Szabó Honoria főnöknő lankadatlan lelkesedéssel küzdött a tanítóképző létrehozásáért.

Szmrecsányi Lajos egri érsek 1938. június 28-án elrendelte a leánylíceum beindítását.

A leányok tanítását ugyanaz a tanári testület látta el, amely az előbb említett tanítóképzőt is vezette (14 tanár – ebből 8 nővér).

A fejlesztéssel együtt fellépett egy másik sürgető gond is: a helyhiány. 1938-ban vásárolták meg a nővérek özv. Báji Patay Gyuláné nagyasszony szomszédos telkét a rajta lévő egyemeletes házzal. Ez a mai kollégium épülete.

A II. világháború miatt a nyugodt tanításnak vége szakadt. 1944. március

19-én a németek megszállták a várost és a tanév még ebben a hónapban be is fejeződött.

1944. szeptemberében az iskola újra megnyílt, de a Fráter Gimnázium tanulói is a Tanítóképző épületébe jártak, ugyanis a Fráter épületében németeket szállásoltak el. A polgári és elemi iskola is közösen kezdte meg a tanévet.

November 11-én az oroszok megkezdték a város ostromát, ezért az internátusban tartózkodó lányokat mind hazaküldték.

A háború utáni tanévben – ha kis létszámmal is – fokozatosan kezdetét vette a tanítás. 1948. júliusában, az államosítás után az intézet a Városház téri Állami Általános Iskola nevet kapta. A tanítást állami tanárok folytatták.

1957-ben az Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézet helyén leányiskola, a Herman Ottó Gimnázium kezdte meg a működését.

Mint már említettem, 1992-ben alapította újra az iskolát az akkori egeri érsek: dr. Seregély István. Azóta az iskola fenntartója az egeri Főegyházmegyei Hatóság. Egyházi iskolák közül Miskolcon ez kezdte meg először működését *Miskolci Katolikus Gimnázium és Diákotthon* néven. Az 1992/93-as tanév a Hunyadi út 6. szám alatti épületben (a mai kollégiumban) indult az azóta megszakítás nélkül igazgató Maricsák István vezetésével, 3 főállású tanárral és 95 diákkal.

A következő tanévben az iskola átköltözött a Városház tér 6. szám alatti épületbe, az egykori Leánynevelő Intézet épületébe. Azóta is ott folyik a tanítás. 1997-ben vette fel a *Fráter György Katolikus Gimnázium és Kollégium* nevet. Ezzel mint koedukált iskola a már említett férfi és női szerzetesrend gimnáziumainak hivatalosan is jogutódja lett.

Négy és nyolc évfolyamos képzésre jelentkezhetnek a diákok, tanulmányaik végén pedig érettségi vizsgát tesznek. A felsőfokú intézetbe felvettek aránya 2007-ben 88% volt. Ma az iskola koedukált rendszerben 20 osztályban 633 diákot nevel 46 főállású és több részmunkaidős tanár segítségével. A magas létszám miatt évek óta a nagy befogadóképességű Minorita-templomban rendezzük a Veni Sanctét, szalagavatót, közös miséket és Te Deumot. Köszönet ezért a templom mindenkori vezetőinek.

A mai nevelés alapja a katolikus hit. A pedagógiai programban is megfogalmazott fő célkitűzések: katolikus nevelés, tehetséggondozás, prevenció, lelki biztonság és hazafias nevelés.

Az elmúlt 16 évben az épület jelentős átalakításon ment keresztül. A folyamatos fejlesztésnek köszönhetően messze az átlagos szintet meghaladó fizikai, biológiai, rajz és művészettörténeti előadótermek épültek, valamint énekkari és színpadi munkák gyakorlására alkalmas termet is kialakítottak. A helyileg és állományában megújult könyvtár ma is az iskola központjának számít, amely szintén az újonnan kialakított aulából nyílik. Fölötte modern tornaterem található, amely gyakran helyszíne nemcsak iskolai, de városi sportrendezvényeknek is.

Az iskola életében jelentősek a tanórán kívüli rendezvények. A szeptemberi osztálykirándulások, az iskola védőszentjének ünnepén (október 8.) rendszeresen tett zarándoklatok, trentói illetve passai partnerkapcsolat, az önképzőkör, az ének-kar működése, az irodalmi színpad, az iskolarádió és a különböző délutáni rendezvények.

Aki ma látogat el a Fráter György Katolikus Gimnáziumba, folyamatosan megújuló épületeket talál, ám tudjuk, hogy az igazán fontos változások nem az épületekben történnek...

BIBLIOGRÁFIA

- MÁDAI Gyula: Miskolc katolikus gimnáziuma. *Borsodi Művelődés* 4. 1985. 56–58.
- FARKAS Nikoletta–DOMJÁN Anikó: A szatmári irgalmas nővérek és a miskolci Érseki Római Katolikus Leánynevelő és Tanintézet története. In: *Évtizedkönyv a Fráter György Katolikus Gimnázium tízéves fennállása alkalmából*. Szerk. HERNÁDINÉ GYÖRI Zsuzsanna. Miskolc, TIPO-TOP NYOMDA, 2003. 11–17.
- KILIÁN István: Színjáték Miskolcon a XVIII. sz. második felében. *Klly./Borsodi Levéltári Évkönyv*, I. k., Miskolc, 1977. 11–26.
- MÉSZÁROS István: *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948*. Budapest, 1988.
- TÓTH Péter: *A miskolci minorita algimnázium 1730-1783 között*. Miskolc, 1983. Kézirat.